

CZU: 343.148

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19564276>Artiom PILAT¹

artiom92@yandex.ru

CLASIFICAREA EXPERTIZELOR JUDICIARE CA MODALITATE DE APLICARE A CUNOȘTINȚELOR SPECIALE

Abstract: *Articolul științific respectiv este dedicat unei analize a expertizei judiciare privită ca procedeu probatoriu în cadrul procesului penal, precum și a clasificării acesteia ca modalitate de aplicare a cunoștințelor speciale. Întrucât organul de urmărire penală nu dispune întotdeauna de cunoștințele necesare pentru a stabili anumite fapte ori împrejurări, iar chiar și în situația în care le-ar avea aprecierile sale obiective privind circumstanțele cauzei penale nu pot constitui probe în procesul penal, legiuitorul a reglementat expertiza judiciară ca procedeu probatoriu.*

Expertiza judiciară, ca procedeu probatoriu în procesul penal, constă într-o activitate științifico-practică ce presupune realizarea unor investigații sistematice, prin utilizarea cunoștințelor speciale și a metodelor tehnico-științifice, în scopul formulării unor concluzii motivate referitoare la diverse fapte, împrejurări sau obiecte relevante cauzei.

Scopul direct al prezentului studiu științific îl constituie cercetarea propriu-zisă a expertizei judiciare sub aspectul interpretărilor legale și doctrinare, naturii acesteia, delimitarea expertizei judiciare de alte procedee probatorii, clasificarea expertizelor judiciare în funcție de domeniu, genul și specialitatea expertizei judiciare sau diverse criterii prevăzute de Nomenclatorul expertizelor judiciare, Codul de procedură penală, Legea cu privire la expertiza judiciară, descrierea fiecărei clasificări, realizarea delimitării dintre expertizele judiciare, evidențierea trăsăturilor definitorii ale expertizei judiciare efectuate în comisie sau ale expertizei judiciare complexe, ale expertizei repetate, precum și a expertizei obligatorii sau facultative.

Scopul indirect al studiului constă în relevarea importanței clasificării expertizelor judiciare privite ca modalitate de aplicare a cunoștințelor speciale.

Obiectivele prezentei lucrări științifice constau în: definirea conceptului de expertiză judiciară; enumerarea și descrierea criteriilor de clasificare a expertizelor judiciare; realizarea delimitării dintre expertizele judiciare; identificarea diferențelor esențiale între felurile expertizelor judiciare, precum și evidențierea rolului și importanței expertizei judiciare în realizarea scopului procesului penal etc.

Rezultatul studiului realizat îl constituie cercetarea lucrărilor științifice a autorilor autohtoni și a celor străini din domeniu, a legislației în vigoare și practicii, care la rândul său, va permite pătrunderea în esența problemei abordate și va asigura înțelegerea mai clară a importanței expertizei judiciare și clasificării în cadrul procesului penal per ansamblu.

¹ Conferențiar universitar, doctor, conferențiar al Catedrei „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>), e-mail: academia@mai.gov.md; e-mail: artiom92@yandex.ru ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6606-1952>

Cuvinte-cheie: expertiză judiciară, expertiză judiciară în comisie, expertiză judiciară complexă, expertiză judiciară repetată, cunoștințe speciale, procedeu probatoriu, activitate științifico-practică, expert judiciar, administrarea probelor, raport de expertiză.

CLASSIFICATION OF FORENSIC EXPERTISE AS A MEANS OF EMPLOYING SPECIALIZED KNOWLEDGE

Abstract: The respective scientific article is devoted to an analysis of forensic expertise viewed as an evidentiary procedure within criminal proceedings, as well as to its classification as a method of applying specialized knowledge.

Since the criminal investigation body does not always possess the necessary knowledge to establish certain facts or circumstances, and even in situations where it might have such knowledge, its objective assessments regarding the circumstances of a criminal case cannot constitute evidence in criminal proceedings, the legislator has regulated forensic expertise as an evidentiary procedure.

Forensic expertise, as an evidentiary procedure in criminal proceedings, consists of a scientific and practical activity that involves conducting systematic investigations through the use of specialized knowledge and technical-scientific methods, with the aim of formulating reasoned conclusions regarding various facts, circumstances, or objects relevant to the case.

The direct purpose of the present scientific study is the actual examination of forensic expertise from the perspective of legal and doctrinal interpretations, its nature, the delimitation of forensic expertise from other evidentiary procedures, the classification of forensic expertise depending on the field, type, and specialty of forensic expertise, or on various criteria provided by the Nomenclature of Forensic Expertises, the Criminal Procedure Code, and the Law on Forensic Expertise. The study also aims to describe each classification, to establish distinctions among forensic expertises, and to highlight the defining features of forensic expertise conducted by a commission or complex forensic expertise, repeated forensic expertise, as well as mandatory or optional forensic expertise.

The indirect purpose of the study consists in highlighting the importance of the classification of forensic expertises viewed as a method of applying specialized knowledge.

The objectives of the present scientific paper include defining the concept of forensic expertise; enumerating and describing the criteria for classifying forensic expertises; establishing distinctions among forensic expertises; identifying the essential differences between the types of forensic expertises; as well as emphasizing the role and importance of forensic expertise in achieving the purpose of criminal proceedings, etc.

As a result of the conducted study, research was carried out on the scientific works of both domestic and foreign authors in the relevant field, as well as on the applicable legislation and practice. This, in turn, will allow for a deeper understanding of the essence of the issue addressed and will ensure a clearer comprehension of the importance of forensic expertise and its classification within criminal proceedings as a whole.

Keywords: forensic expertise, commission-based forensic expertise, complex forensic expertise, repeated forensic expertise, specialized knowledge, evidentiary procedure, scientific and practical activity, forensic expert, taking of evidence, expert report.

1. INTRODUCERE.

Expertiza judiciară reprezintă un procedeu probatoriu prin care se garantează caracterul obiectiv al procesului de administrare a probelor în situații deosebit de complexe, având un rol esențial în aflarea adevărului. După cum menționează Gr. Theodoru, „Expertiza este o cercetare ce constă în operații specifice, efectuate de un expert. Pe baza cunoștințelor sale speciale și a echipamentului adecvat, expertul ajunge la concluzii referitoare la aspectele care trebuie clarificate. Concluziile expertului reprezintă probe,

iar raportul de expertiză în care sunt incluse constituie un mijloc de probă¹.

În doctrina străină au fost formulate diverse opinii cu privire la natura expertizei judiciare, aceasta fiind considerată fie un instrument auxiliar al altor procedee probatorii, fie o „hotărâre științifică”. În sistemul de drept englez, expertul este asimilat unui martor, iar raportul de expertiză este privit ca o declarație științifică a acestuia. De asemenea, s-a susținut că expertiza ar putea fi comparată cu cercetarea la fața locului. Reieșind din analiza dispozițiilor Codului de procedură penală român, deducem că expertiza constituie un procedeu probatoriu distinct, autonom, având o identitate proprie față de celelalte procedee probatorii.

În literatura de specialitate s-a conturat opinia potrivit căreia expertul are calitatea de auxiliar al justiției, întrucât desfășoară investigații independente menite să clarifice aspecte care presupun utilizarea unor cunoștințe de specialitate. Pentru evidențierea anumitor trăsături specifice ale expertizei judiciare, se impune realizarea unei clasificări a acesteia. Clasificarea expertizei judiciare facilitează îndeplinirea obiectivelor procesului penal și sprijină, totodată, desemnarea adecvată a expertului judiciar, formularea corespunzătoare a întrebărilor puse acestuia, precum și evaluarea corectă a concluziilor rezultate din efectuarea expertizei judiciare.

După cum menționează autorul M. Gheorghită, „Ca bază pentru clasificarea expertizelor au fost luate obiectul și metoda cercetării, toate expertizele propunând a le diviza în zece domenii, și anume: criminalistice; medico-legale și psihofiziologice; ingineresti de transport; contabile și economico-financiare; tehnologice-ingineresti; tehnice; agricole; ecologice; biologice și a obiectelor de proveniență animală și vegetală”².

În ipoteza dezvoltării rezultatelor științifice obținute în prezentul articol va fi definit conceptul de expertiză judiciară, vor fi enumerate criteriile de clasificare a expertizelor judiciare și totodată va fi realizată clasificarea propriu-zisă după criterii enunțate a expertizelor judiciare. De asemenea, vor fi identificate diferențele esențiale între felurile expertizelor judiciare și va fi evidențiat rolul și importanța expertizei judiciare în realizarea scopului procesului penal per ansamblu.

2. METODEDE ȘI INSTRUMENTE DE CERCETARE.

În scopul realizării obiectivelor propuse *supra*, în prezentul articol au fost utilizate următoarele metode științifice de cercetare: metoda logică bazată pe analiza inductivă și cea deductivă, care permite o analiză mai detaliată a conceptului propus spre studiere; metoda comparativă pe larg utilizată în cercetarea criteriilor de clasificare a expertizelor judiciare; metoda sistemică care s-a aplicat la sistematizarea felurilor de expertiză judiciară în funcție de criteriile de clasificare specificate.

În procesul elaborării articolului științific, au fost consultate lucrări ale autorilor Ig. Dolea, D. Roman, Iu. Sedlețchi, M. Gheorghită, Iu. Odagiu, L. Luchin, V. Todica, Gr. Theodoru, T. Plăieșu, precum și Hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție, Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, nr. 68 din 14 aprilie 2016 și numeroase cauze penale.

Listă de abrevieri:

RM – Republica Moldova;
CPP – Cod de Procedură Penală;
art. – articol;
alin. – alineat;

¹ Theodoru Gr., Plăieșu T. Expertiza judiciară. București: Editura Științifică, 1971, p. 270.

² Gheorghită M. Tratat de criminalistică. Chișinău: „Tipografia Centrală”, 2017. ISBN 978-9975-53, p. 696.

pct. – punct;
nr. – număr;
p. – pagină;
op.cit. – operă citată;
ș.a. – și alții;
etc. – etcetera.

3. DISCUȚII.

Chestiunea clasificării expertizelor judiciare a început să fie abordată în anii '50-'60 ai secolului trecut și, așa cum se poate observa, nu a fost pe deplin clarificată nici până în prezent. Opiniile specialiștilor din domeniu sunt variate, neexistând un criteriu unanim acceptat în ceea ce privește clasificarea acestora. În același timp, este de menționat precum că evoluția tehnico-științifică determină apariția unor noi ramuri ale științei și tehnicii, precum și a unor metode moderne de cercetare, ceea ce face imposibilă realizarea unei enumerări exhaustive a tuturor tipurilor de expertiză judiciară.

Reieșind din prevederile Hotărârii de Guvern nr. 195 din 24.03.2017³ cu privire la aprobarea Nomenclatorului expertizelor judiciare, expertizele judiciare sunt clasificate după: domeniu (criminalistic tradițional, chimico-criminalistic, biologic, economico-ingineresc, tehnico-ingineresc, psihologico-judiciare, psihiatrico-legal), genul expertizei judiciare (expertiza dactiloscopică; expertiza materialelor și a substanțelor; expertiza biologică etc.), specialitatea expertizei judiciare (expertiza urmelor digitale, palmare și plantare; expertiza armelor albe; expertiza ecologică a vibrațiilor și a vibrațiilor de fundal).

Așadar, în conformitate cu prevederile Hotărârii de Guvern nr. 195, din domeniul criminalistic tradițional fac parte următoarele genuri de expertiză judiciară:

- Expertiza dactiloscopică.
- Expertiza traseologică.
- Expertiza armelor albe.
- Expertiza grafoscopică.
- Expertiza de autor.
- Expertiza tehnică a documentelor.
- Expertiza de portret.
- Expertiza balistică.
- Expertiza fono- și videogramelor.
- Expertiza tehnico-explozivă.

Deci, conform Hotărârii de Guvern sus-menționate, din domeniul chimico-criminalistic tradițional face parte doar un gen de expertiză judiciară: Expertiza materialelor și a substanțelor; respectiv acest gen de expertiză se clasifică în următoarele specialități:

- Examinarea substanțelor narcotice (drogurilor) psihotrope și a precursorilor.
- Examinarea substanțelor narcotice (drogurilor) și psihotrope de origine vegetală.
- Examinarea substanțelor narcotice (drogurilor) și psihotrope de origine sintetică, a formelor medicamentoase și a produselor farmaceutice.
- Examinarea substanțelor de marcă a obiectelor aflate sub control special.
- Examinarea produselor petroliere și a lubrifianților.
- Examinarea metalelor, aliajelor și a articolelor fabricate din ele.
- Examinarea lacurilor, vopselelor și acoperirilor de vopsea.
- Examinarea fibrelor, materialelor fibroase și a produselor acestora de ardere.

³ Hotărârea de Guvern nr. 195 din 24.03.2017 privind aprobarea Nomenclatorului expertizelor judiciare. În Monitorul Oficial nr. 109-118, art. 274 din 07.04.2017.

- Examinarea sticlei, ceramicii și a articolelor fabricate din ele.
- Examinarea materialelor polimerice și a cauciucurilor.
- Examinarea criminalistică a lichidelor ce conțin alcool.
- Examinarea băuturilor alcoolice tari.
- Examinarea băuturilor slab-alcoolice și a altor lichide ce conțin alcool.
- Examinarea materialelor, documentelor și a scrisului.
- Examinarea urmelor secundare ale tragerii și a produselor împușcăturii.
- Examinarea substanțelor explozive, a produselor și a urmelor de explozii.
- Examinarea substanțelor de proveniență a solului.
- Examinarea inscripțiilor de marcă, a urmelor de ștanțare și refacere a inscripțiilor pe obiecte.

- Examinarea substanțelor necunoscute.

De asemenea, potrivit Hotărârii de Guvern nr. 195 din 24.03.2017, din domeniul biologic face parte doar un gen de expertiză judiciară, și anume expertiza biologică, care se clasifică în următoarele specialități:

- Expertiza obiectelor de proveniență animală (zoologică).
- Expertiza obiectelor de proveniență vegetală (botanică).
- Expertiza ecologică a biogeocenozei naturale și artificiale.
- Expertiza ecologică a solului.
- Expertiza ecologică botanică.
- Expertiza ecologică zoologică.
- Expertiza ecologică ornitologică.
- Expertiza ecologică entomologică.
- Expertiza ecologică ihtiologică.
- Expertiza ecologică microbiologică.
- Expertiza ecologică a bazinelor acvatice.
- Expertiza ecologică botanică (mediul acvatic).
- Expertiza ecologică ihtiologică (mediul acvatic).
- Expertiza ecologică microbiologică (mediul acvatic).
- Expertiza ecologică a aerului atmosferic.
- Expertiza ecologică microbiologică (în atmosferă).
- Expertiza ecologică a situației radioactive a mediului înconjurător.
- Expertiza ecologică a catastrofelor (naturale, antropogene, natural-antropogene).
- Expertiza ecologică a radiației.
- Expertiza ecologică a sunetelor și a zgomotului de fundal.
- Expertiza ecologică a radiației electromagnetice.
- Expertiza ecologică a vibrațiilor și a vibrațiilor de fundal.
- Expertiza de apreciere a nivelului ecologic confortabil în zona locativă (apartament, casă, oficiu).

- Expertiza ecologică în acțiunea gospodărească asupra mediului înconjurător.

Din domeniul economico-ingenieresc, reieșind din prevederile Hotărârii de Guvern, fac parte următoarele genuri de expertiză judiciară:

- Expertiza economico-financiară.
- Expertiza merceologică.
- Expertiza în domeniul construcțiilor.

Din domeniul tehnico-ingenieresc fac parte următoarele genuri de expertiză judiciară:

- Expertiza autotehnică.
- Expertiza aparatelor și a instalațiilor.

- Expertiza tehnico-incendiară.
- Expertiza mijloacelor și a tehnologiilor informaționale.
- Expertiza dispozitivelor radioelectronice.
- Expertiza tehnicii de securitate în muncă.

Din domeniul psihologico-judiciar face parte expertiza psihologică, care se clasifică în următoarele specialități:

- Expertiza psihologică în procesul civil.
- Expertiza psihologică în procesul penal.

Domeniului medico-legal îi sunt caracteristice următoarele genuri de expertiză judiciară:

- Expertiza medico-legală a cadavrelor și a părților de cadavre umane.
- Expertiza medico-legală a persoanelor.
- Expertiza medico-legală în baza documentelor medicale.
- Expertiza medico-legală a obiectelor biologice de origine umană și a corpurilor delictive.

Domeniul psihiatrico-legal cuprinde, la rândul său următoarele genuri de expertiză judiciară:

- Expertiza psihiatrico-legală.
- Expertiza psihiatrico-psihologică.
- Expertiza clinico-psihologică.
- Expertiza psihiatrico-narcologică.

Un alt criteriu de clasificare a expertizelor judiciare, reglementat de Codul de procedură penală, îl constituie necesitatea efectuării acestora. În acest sens, expertizele judiciare se împart în expertize judiciare obligatorii, realizate în condițiile prevăzute de art. 143 CPP al RM, și expertize judiciare facultative.

Dispoziții similare se regăsesc în art. 97 CPP al Republicii Moldova, care prevede expres că existența, natura și gravitatea vătămarilor corporale se stabilesc prin raportul de expertiză medico-legală. În consecință, raportul de constatare medico-legală are rolul de a confirma existența sau inexistența infracțiunii și, totodată, constituie temeiul pentru dispunerea expertizei judiciare după începerea urmăririi penale.

De asemenea, anumite hotărâri explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție, deși nu au caracter obligatoriu, recomandă efectuarea expertizei judiciare în anumite situații. Prin urmare, Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală⁴ prevede că „la evaluarea circumstanțelor săvârșirii violului și/sau a acțiunilor violente cu caracter sexual asupra persoanei care se află în stare de ebrietate, instanțele judecătorești trebuie să reiasă din faptul că prezența imposibilității victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința este confirmată numai atunci când ebrietatea, provocată de consumul alcoolului, substanțelor narcotice sau altor substanțe euforizante, avea un astfel de grad, încât lipsea victima de putința de a opune rezistență făptuitorului, ori de a-și da seama ce se întâmplă cu ea sau de a-și manifesta voința. În funcție de caz, consumul alcoolului sau al substanțelor narcotice se va stabili printr-o expertiză corespunzătoare”.

De asemenea, Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor⁵, prevede că „le-

⁴ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 17 din 7 noiembrie 2005 despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală. Pct. 3.

⁵ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 11 din 24 decembrie 2012 cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor. Pct. 3.

gătura de cauzalitate dintre acțiunea și inacțiunea făptuitorului și urmările prejudiciabile sub formă de moarte cerebrală a victimei trebuie să fie stabilite cu atenție în fiecare caz în parte. De aceea, în toate cauzele care au ca obiect o infracțiune de omor se efectuează o expertiză medico-legală, care are drept scop tocmai stabilirea cauzelor decesului”.

Prevederile respective sunt regăsite și în alte Hotărâri ale Plenului Curții Supreme de Justiție: Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor⁶; Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația drogurilor, etnobotanicelor sau analoagelor acestora și a precursorilor⁷; Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție despre practica judiciară cu privire la aplicarea legislației în cadrul examinării cauzelor penale referitoare la încălcarea regulilor de securitate a circulației și de exploatare a mijloacelor de transport⁸.

Legea în vigoare privind expertiza judiciară și statutul expertului judiciar instituie o clasificare a expertizelor judiciare care se află în contradicție cu dispozițiile Codului de procedură penală.

Prin urmare, art. 27 al Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar prevede clasificarea expertizelor judiciare după următoarele criterii:

- „consecutivitatea efectuării expertizelor;
- volumul cercetărilor;
- numărul de experți care au participat la efectuarea cercetărilor;
- numărul de domenii științifice aplicate la efectuarea expertizei”⁹.

În literatura de specialitate și în legislație nu există o opinie unanimă referitoare la prima expertiză dispusă într-o cauză penală. Autorii Iu. Odagiu și L. Luchin¹⁰ menționează că „expertiza inițială este prima expertiză care se dispune într-o cauză penală., La rândul său, autorul M. Gheorghită susține că „expertiza primară se dispune pentru prima dată într-o cauză cercetată sau examinată în instanță”¹¹. Autorii Iu. Odagiu și V. Todica menționează că după consecutivitatea efectuării, expertizele pot fi clasificate în inițiale și repetate. Expertiza inițială (primară) este prima expertiză dispusă în cauză¹². Și legea cu privire la expertiza judiciară operează cu termenul „expertiza primară”, însă termenul respectiv nu este reglementat în Codul de procedură penală.

Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, termenii „inițial” și „primar” sunt sinonimi, având aceeași semnificație. Codul de procedură penală nu precizează că prima expertiză ar fi „inițială” sau „primară”, utilizând exclusiv noțiunea de expertiză judiciară. Aceas-

⁶ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 31 din 9 noiembrie 1998 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor.

⁷ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 2 din 26 decembrie 2012 cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația drogurilor, etnobotanicelor sau analoagelor acestora și a precursorilor.

⁸ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 20 din 8 iulie 1999 despre practica judiciară cu privire la aplicarea legislației în cadrul examinării cauzelor penale referitoare la încălcarea regulilor de securitate a circulației și de exploatare a mijloacelor de transport.

⁹ Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, nr. 68 din 14 aprilie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 157-162.

¹⁰ Odagiu Iu., Luchin L. Op. cit., p. 13.

¹¹ Gheorghită M. Op. cit., p. 698.

¹² Odagiu Iu., Todica V. Expertize judiciare. Chișinău: Centrul editorial-poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2002, ISBN 9975-930-35-2, p. 8.

ta indică faptul că, în cadrul expertizei, obiectele sunt analizate pentru prima dată în cauza respectivă. În situația dispunerii unei expertize suplimentare sau repetate, se subînțelege că obiectele vizate au fost deja examinate anterior în cadrul aceleiași cauze penale.

Susținem poziția legiuitorului privind neutilizarea termenului „expertiză inițială (primară)” în Codul de procedură penală, deoarece expertiza judiciară este, prin natura sa, prima în cadrul cauzei, acest lucru rezultând implicit din lipsa mențiunii în actul de dispunere. Organul de urmărire penală poate dispune efectuarea expertizei judiciare în comisie în situațiile în care examinarea obiectelor supuse cercetării implică un grad ridicat de complexitate, atunci când expertiza este de volum mare sau dacă concluziile expertizelor anterioare sunt contradictorii ori prezintă diferențe esențiale. Conform Codului de procedură penală, expertiza în comisie se realizează de cel puțin doi experți judiciari de aceeași specializare sau, după caz, de specializări diferite.

Decizia privind efectuarea expertizei în comisie aparține organului de urmărire penală, procurorului sau instanței de judecată. Totuși, în anumite situații, conducătorul instituției de expertiză judiciară poate propune efectuarea expertizei în comisie, ținând cont de complexitatea cercetărilor ce urmează a fi efectuate.

În rezultatul efectuării cercetărilor necesare, comisia întocmește un singur raport de expertiză judiciară, care este semnat de către fiecare expert judiciar în parte, membru al comisiei de experți. În situația în care „...nu există o concluzie comună, unanim acceptată, în raportul de expertiză judiciară se prezintă concluzia acceptată de majoritatea experților participanți la efectuarea expertizei judiciare în comisie ori se declară imposibilitatea prezentării unor concluzii comune. Opiniile separate ale experților se expun în concluzii separate care se anexează la raportul de expertiză judiciară și se prezintă ordonatorului expertizei judiciare”¹³.

Pornind de la cele expuse anterior, pot fi identificate următoarele trăsături definitorii ale expertizei judiciare efectuate în comisie:

- investigația este realizată de mai mulți experți judiciari, fie de aceeași specialitate, fie de specializări diferite;
- rezultatele obținute sunt analizate în cadrul comisiei de experți;
- se întocmește un raport unic de expertiză judiciară, semnat de toți membrii comisiei;
- în situația existenței unor opinii divergente între experți, acestea sunt formulate separat și anexate la raportul de expertiză judiciară.

Expertiza judiciară complexă este dispusă în vederea stabilirii unor împrejurări cu relevanță probatorie în cauza penală, atunci când clarificarea acestora presupune efectuarea unor investigații din domenii diferite. Această formă de expertiză permite o analiză amplă, aprofundată și multidimensională a obiectului cercetat, prin utilizarea cunoștințelor de specialitate din două sau mai multe domenii distincte.

În ceea ce privește aspectul referitor la trăsăturile esențiale ale expertizei judiciare complexe, în literatura de specialitate nu există o opinie unanimă. Astfel, unii autori precum I.A. Kudreavțev¹⁴ susțin că elementul care diferențiază expertiza complexă de celelalte expertize judiciare constă în aplicarea cunoștințelor speciale din două sau mai multe domenii în procesul cercetării aceluiși obiect parvenit la examinare.

Potrivit dispozițiilor art. 147 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, expertiza judiciară complexă este dispusă atunci când stabilirea unei circumstanțe rele-

¹³ Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.

¹⁴ Кудрявцев И.А. Комплексная судебная психолого-психиатрическая экспертиза. Москва: Юристъ, 1999. ISBN 5-211-04160-7. ISBN 5-211-04160-7, с. 18.

vante pentru cauza penală impune realizarea unor investigații din mai multe domenii. În cadrul efectuării acestei expertize pot fi antrenați mai mulți experți cu calificări în diferite tipuri de expertiză judiciară sau, după caz, un singur expert care deține competențe în mai multe genuri de expertiză.

Cel mai des sunt efectuate expertize complexe medico-criminalistice, incluși și medico-balistice pentru stabilirea mecanismului împușcăturii, medico-traseologice pentru stabilirea mecanismului cauzării vătămărilor corporale, de exemplu rănirea cu cuțitul. Deseori sunt dispuse și expertize de transport-traseologice pentru stabilirea mecanismului provocării accidentului rutier și a altor părți ale mijlocului de transport¹⁵.

Expertiza judiciară complexă prezintă un set de trăsături specifice care o diferențiază de celelalte forme de expertiză judiciară. Astfel, la realizarea acesteia participă mai mulți experți cu specializări distincte, între care se distribuie atribuțiile pe parcursul desfășurării investigațiilor.

Spre deosebire de expertiza obișnuită, în care toți experții iau parte în mod egal la efectuarea cercetărilor, în cadrul expertizei complexe fiecare expert examinează doar acele obiecte care țin de domeniul său de competență și aplică metodele pe care le stăpânește în mod corespunzător. Expertiza complexă este realizată de experți din domenii diferite atunci când stabilirea unor împrejurări relevante pentru cauza penală nu poate fi realizată prin expertize individuale sau când cercetările necesare depășesc competența unui singur expert ori a unei comisii formate din experți de aceeași specializare. Răspunsurile la întrebările formulate la dispoziția expertizei complexe rezultă din cercetările efectuate de mai mulți specialiști, prin utilizarea unui ansamblu de cunoștințe de specialitate. Concluzia finală este una comună, întemeiată pe rezultatele obținute de experți diferiți, iar la formularea acesteia pot participa nu toți experții implicați în cercetări, ci doar aceia care au competență în raport cu obiectul comun al investigațiilor¹⁶.

Pornind de la cele expuse anterior, pot fi evidențiate următoarele caracteristici ale expertizei judiciare complexe:

- necesitatea utilizării cunoștințelor de specialitate din mai multe domenii;
- existența unui obiect unic al cercetării;
- efectuarea investigațiilor de către mai mulți experți judiciari cu specializări diferite sau, după caz, de către un singur expert care deține calificări în mai multe genuri de expertiză judiciară. Rezultatele cercetării sunt consemnate într-un raport unic de expertiză judiciară.

În consecință, expertiza judiciară complexă constituie o investigație realizată de mai mulți experți specializați în domenii diferite ale expertizei judiciare ori de un singur expert cu competențe multidisciplinare, care analizează un singur obiect supus cercetării, prin aplicarea unor cunoștințe provenite din diverse domenii ale științei, tehnicii, artei și altor ramuri conexe. Conform prevederilor Codului de procedură penală, „Dacă concluziile expertului sunt neclare, contradictorii, neîntemeiate, dacă există îndoieli în privința veridicității lor și dacă aceste deficiențe nu pot fi înlăturate prin audierea expertului sau dacă a fost încălcată ordinea procesuală de efectuare a expertizei judiciare, poate fi dispusă efectuarea unei expertize judiciare repetate de către un alt expert sau o altă comisie de experți”¹⁷.

În redacția Codului de procedură penală din anul 2009, *expertiza repetată* era în-

¹⁵ Григорьева В.Н., Химичева Г.П. Уголовный процесс. Учебник. Москва: Юристъ, 2001, ISBN 5-238-00293-9, c. 158.

¹⁶ Ibidem, c. 158.

¹⁷ Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.

locuită cu *contraexpertiza*. *Contraexpertiza* se efectuează în cazurile când concluziile expertului nu sunt întemeiate, există îndoieli în privința lor sau a fost încălcată ordinea procesuală de efectuare a expertizei. *Contraexpertiza* este efectuată de alți experți, la ea putând participa primul expert pentru a da explicații, însă acesta nu participă la efectuarea investigațiilor și la finalizarea concluziilor¹⁸.

În practica organelor de urmărire penală, în anumite situații, apare necesitatea dispunerii unei expertize judiciare repetate. În acest context, poate fi prezentat un exemplu practic în care, pe parcursul desfășurării urmăririi penale, s-a impus efectuarea unei asemenea expertize.

Victima N.G. a înaintat o cerere către organul de urmărire penală pentru a solicita efectuarea unei expertize judiciare dactiloscopice repetate, motivând că, în cadrul expertizei inițiale, ofițerul de urmărire penală a transmis pentru cercetarea comparativă o fișă dactiloscopică ce conținea impresiuni digitale și palmare care nu aparțineau bănuitului, ci unei alte persoane, deși atât în ordonanță, cât și în fișa dactiloscopică, acestea au fost indicate ca ale bănuitului. În urma examinării realizate în cadrul expertizei primare, s-a stabilit că urma ridicată de la fața locului nu aparținea bănuitului. Ca urmare a admiterii cererii formulate de victimă, au fost prelevate din nou mostre de comparație de la bănuit, iar organul de urmărire penală a dispus efectuarea unei expertize judiciare dactiloscopice repetate¹⁹.

În ordonanța de dispunere a expertizei judiciare repetate, pe lângă întrebările privind valabilitatea urmei papilare și apartenența acesteia bănuitului, expertului judiciar i-a fost pusă următoarea întrebare: Dacă amprente papilare înscrise pe fișa dactiloscopică întocmită la data de 14.04.2016 pe numele cetățeanului D.M. și cele de pe fișa dactiloscopică întocmită la data de 20.05.2016 pe numele aceleiași persoane au fost realizate de una și aceeași persoană?

În urma investigațiilor efectuate, s-a stabilit că amprente papilare consemnate pe toate fișele dactiloscopice aparțin aceleiași persoane. Prin urmare, expertiza judiciară repetată a vizat aceleași obiecte, fapte și circumstanțe, având ca obiect soluționarea aceluiași întrebări care au fost formulate și în cadrul expertizei primare. Rezultatele expertizei judiciare repetate au aceeași valoare probantă ca și rezultatele expertizei anterioare și se apreciază în coroborare cu alte probe²⁰.

Potrivit prevederilor art. 148 alin. (1) CPP, „expertiza judiciară suplimentară se dispune în cazul când organul de urmărire penală, procurorul ori instanța de judecată care a dispus efectuarea expertizei judiciare constată că raportul expertului nu este complet și necesită explicații sau completări ori dacă apar întrebări noi referitoare la circumstanțele examinate și, în toate cazurile, răspunsurile nu pot fi obținute prin audierea expertului, se dispune efectuarea unei expertize judiciare suplimentare de către același expert sau de către un alt expert”.

În cauza penală nr. xxxxxxxxxxxx, în cadrul efectuării expertizei judiciare dactiloscopice, expertului judiciar i-au fost puse două întrebări: dacă urmele papilare sunt apte pentru identificare și dacă acestea aparțin cetățeanului V.X. În cursul cercetărilor, expertul judiciar D.G. a determinat care dintre urme sunt valabile pentru identificare, însă nu a putut formula un răspuns la cea de-a doua întrebare, motivând că fișa dactiloscopică a cetățeanului V.X. nu conține un număr suficient de elemente necesare pentru efectuarea

¹⁸ Dolea Ig., Roman D., Sedlețchi Iu. ș.a. Drept Procesual Penal. Chișinău: Cartea Juridică, 2009. CZU: 343.12. ISBN 978-9975-78-833-5, p. 344.

¹⁹ Cauza penală nr. 2014450191.

²⁰ Dolea Ig. Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ. Ediția II. Chișinău: Editura „Cartea Juridică”, 2020, ISBN 978-9975-3418-0-6, p. 513.

analizei comparative.

În vederea stabilirii apartenenței urmelor papilare ridicate de la locul faptei cetățeanului V.X., ofițerul de urmărire penală a procedat la prelevarea unor mostre suplimentare pentru comparație și a dispus efectuarea unei expertize judiciare suplimentare²¹.

Pentru a determina dacă urmele papilare ridicate de la locul faptei îi aparțin cetățeanului V.X., ofițerul de urmărire penală a prelevat mostre suplimentare în vederea comparației și a dispus realizarea unei expertize judiciare suplimentare²².

Autorul I.L. Petruhin afirmă că expertiza suplimentară este dispusă când nu sunt îndoiele referitoare la obiectivitatea concluziei expertului, însă acestea necesită completări sau clarificări²³.

Apariția unor noi întrebări referitoare la obiectele examinate anterior în cadrul expertizei inițiale este determinată de faptul că concluziile formulate de expert în urma acestei expertize sau alte circumstanțe relevante au servit drept temei pentru formularea unor aspecte suplimentare care nu au fost adresate inițial expertului, deși vizează aceleași obiecte deja cercetate. Finalitatea expertizei suplimentare constă în precizarea și elucidarea concluziilor expertizei inițiale. În situația în care se constată că opinia expertului este insuficient de clară ori incompletă, se poate recurge la audierea acestuia, cu condiția să nu fie necesare investigații suplimentare.

Din perspectivă practică, dispunerea unei expertize suplimentare devine necesară atunci când informațiile relevante nu pot fi obținute prin audierea expertului sau când se impune efectuarea unor cercetări adiționale asupra obiectelor examinate anterior. Expertiza suplimentară poate fi încredințată atât expertului care a realizat cercetarea inițială, cât și unui alt expert.

4. REZULTATE.

Diferența esențială dintre expertiza suplimentară și cea repetată constă în faptul că, în cazul expertizei suplimentare, se urmărește elucidarea unor aspecte care nu au fost clarificate anterior, pe când expertiza repetată vizează reexaminarea unor întrebări care au fost deja soluționate în cadrul expertizei inițiale. În consecință, și procedura de dispunere și efectuare a acestor două tipuri de expertize este diferită. Astfel, expertiza suplimentară poate fi încredințată aceluiași expert care a realizat cercetarea inițială sau unui alt expert, în timp ce expertiza repetată se efectuează obligatoriu de către un alt expert ori de către o comisie de experți. Totodată, audierea expertului, în scopul clarificării unor neconcordanțe sau neclarități din raportul de expertiză judiciară, poate contribui la respectarea termenului rezonabil al urmăririi penale, întrucât dispunerea și realizarea unei expertize judiciare suplimentare implică un interval de timp mai mare comparativ cu procedura audierii expertului.

De asemenea, nu este întotdeauna clar în ce situații un raport de expertiză judiciară poate fi considerat incomplet. În opinia noastră, un astfel de raport este incomplet atunci când: expertul nu a răspuns la toate întrebările formulate de ordonator sau nu a oferit răspunsuri complete la acestea; nu au fost examinate toate obiectele supuse expertizei; anumite circumstanțe relevante ale cauzei nu au fost analizate sau luate în considerare; metodele de cercetare au fost aplicate într-un mod parțial sau insuficient. În situațiile în care concluziile expertului sunt incomplete din cauza utilizării insuficiente a bazei tehni-

²¹ Cauza penală nr. 2015482180.

²² Dolea Ig. Op. cit., p. 514.

²³ Петрухин И.Л. Экспертиза как средство доказывания в советском уголовном процессе. Москва: Юридическая Литература, 1964, с. 701.

co-materiale sau a neglijării unor circumstanțe importante indicate în actul de dispunere a expertizei, acestea pot fi considerate neîntemeiate și pot ridica îndoieli cu privire la veridicitatea lor, constituind astfel un motiv întemeiat pentru dispunerea unei expertize judiciare repetate.

Raportul de expertiză judiciară poate fi considerat incomplet atunci când ordonatorul nu a pus la dispoziție toate obiectele necesare cercetării sau nu a formulat toate întrebările necesare pentru clarificarea tuturor circumstanțelor cauzei. Totuși, în această situație, concluziile expertului rămân obiective și întemeiate, fiind rezultatul analizei obiectelor prezentate spre examinare, în limitele stabilite de actul de dispunere a expertizei judiciare.

În acest context, este important de subliniat că, la dispunerea unei expertize judiciare suplimentare, raportul de expertiză inițial trebuie anexat obligatoriu la actul de dispunere a expertizei. Nerespectarea acestei cerințe conferă expertului, potrivit prevederilor art. 148 alin. (5) din CPP al RM, dreptul de a refuza efectuarea expertizei judiciare suplimentare.

5. CONCLUZII.

Problema clasificării expertizelor judiciare a luat începutul din anii '50-'60 ai secolului al XX-lea și, după cum constatăm, nu este soluționată nici actualmente. Opiniile specialiștilor în domeniu sunt diverse și numitorul comun, referitor la clasificarea expertizelor, nu a fost identificat.

Totodată, recunoaștem faptul că, datorită progresului tehnico-științific, apar noi domenii ale științei și tehnicii, noi metode de cercetare, ceea ce contribuie la imposibilitatea de a enumera toate formele de expertiză judiciară. O diversitate de opinii în domeniul științei expertizei judiciare este benefică, contribuind la elucidarea și soluționarea unor probleme referitoare la activitatea de expertiză judiciară, însă nu este admisibil ca Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar să reglementeze instituția expertizei judiciare diferit în comparație cu prevederile Codului de procedură penală.

În acest context, este extrem de important să menționăm că prevederile legale referitoare la expertiza judiciară și clasificarea acesteia în funcție de diversitatea criteriilor existente constituie cheia de bază în procesul de realizare a urmăririi penale, aflării adevărului, atragerii la răspunderea penală a persoanelor vinovate de săvârșirea infracțiunii. Toate acestea se efectuează în vederea stabilirii unei pedepse echitabile și egal proporționale cu fapta comisă și realizării scopului de bază al procesului penal – înfăptuirea justiției în cauzele penale.

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAPHY

- Cauza penală nr. 2014450191. Arhiva Organului de urmărire penală a IP Taraclia.
Cauza penală nr. 2015482180. Arhiva Organului de urmărire penală a IP Buiucani.
Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.
Dolea Ig. Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ. Ediția II. Chișinău: Editura Cartea Juridică, 2020. 1408 p. ISBN 978-9975-3418-0-6.
Dolea Ig., Roman D., Sedlețchi Iu. ș.a. Drept Procesual Penal. Chișinău: Editura Cartea Juridică, 2009. 320 p. CZU: 343.12. ISBN 978-9975-78-833-5.

- Gheorghiu M. Tratat de criminalistică. Chișinău: „Tipografia Centrală”, 2017, 872 p. ISBN 978-9975-53-834-3.
- Hotărârea de Guvern nr. 195 din 24.03.2017 privind aprobarea Nomenclatorului expertizelor judiciare. În Monitorul Oficial nr. 109-118, art. 274 din 07.04.2017.
- Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 11 din 24 decembrie 2012 cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor. Pct. 3.
- Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 17 din 7 noiembrie 2005 despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală. Pct. 3.
- Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 2 din 26 decembrie 2012 cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația drogurilor, etnobotanicelor sau analoagelor acestora și a precursorilor.
- Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 20 din 8 iulie 1999 despre practica judiciară cu privire la aplicarea legislației în cadrul examinării cauzelor penale referitoare la încălcarea regulilor de securitate a circulației și de exploatare a mijloacelor de transport.
- Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 31 din 9 noiembrie 1998 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor.
- Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, nr. 68 din 14 aprilie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 157-162.
- Odagiu Iu., Luchin L. Expertize judiciare. Ghid practic. Chișinău: Print-Caro, 2011. 132 p. ISBN 978-9975-935-83-8.
- Odagiu Iu., Todica V. Expertize judiciare. Chișinău: Centrul editorial poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2002. 76 p. ISBN 9975-930-35-2.
- Theodoru Gr., Plăieșu T. Expertiza judiciară. București: Editura Științifică, 1971. 420 p.
- Григорьева В.Н., Химичева Г.П. Уголовный процесс. Учебник. Москва: Юристъ, 2001. ISBN 5-238-00293-9. 280 с.
- Кудрявцев И.А. Комплексная судебная психолого-психиатрическая экспертиза. Москва: Юристъ, 1999. ISBN 5-211-04160-7. 497 с.
- Петрухин И.Л. Экспертиза как средство доказывания в советском уголовном процессе. Москва: Юридическая Литература, 1964. 866 с.